

Pocta designérce Libuši Niklové v Paříži

Plastique ludique Libuše Niklová (1934-81) designer de jouets / designérka hraček

9. červen – 6. listopad 2011

Les Arts Décoratifs, 107 rue de Rivoli, Paříž

Prestižní výstavní prostory Les Arts Décoratifs v Paříži představí od června pod názvem Plastique ludique tvorbu Libuše Niklové (1934-1981), ve Francii dosud neznámé české designérky, která se zásadním způsobem zapsala do dějin hraček. Významně ovlivnila dětství několika generací, a to nejen ve vlastní zemi, bývalém Československu, ale i v zahraničí. Přínos jejího díla lze přirovnat ke světové pověsti českých ilustrovaných dětských knih nebo animovaných filmů. Její hračky, vyráběné ještě v 90. letech 20. století, jsou dodnes velmi oblíbené, ačkoliv jméno jejich autorky znalo donedávna jen pár zasvěcených.

Plastique ludique

Význam materiálu

V loňském roce uspořádal syn Libuše Niklové Petr Nikl, známý výtvarník, s kurátorkou Terezou Bruthansovou retrospektivní výstavu 200 dm³ dechu v Praze a ve Zlíně, rodném městě designérky. Letos si touto výstavou připomeneme 30. výročí úmrtí Libuše Niklové. Výstava ukáže pestrou plejádu nápaditých plastových hraček, jejichž originalita ve své době dalece předčila běžnou hračkářskou produkci v tehdejší Československu. Česká hračka byla dosud spíše spojována především s přírodními materiály, především dřevem.

Niklová však díky novému materiálu – plastu dokázala snoubit výjimečný výtvarný návrh s důvtipnou technologií a dosáhnout tak sériové velkovýroby jedinečných hraček. Ke každému návrhu přistupovala s nadšením jako k další nové výzvě, ať už se jednalo o malé písčající figurky nebo nafukovací objekty.

Retrospektiva odhaluje tvorbu designérky v její celistvosti od raných návrhů přes sádrové modely a kresby až po realizované objekty. I přes jejich značně křehký charakter se podařilo zapůjčit reprezentativní množství hraček v původním stavu z archivů firem Fatra Napajedla a Gumotex Břeclav, pro něž Niklová pracovala, a současně z muzeí a soukromých sbírek.

Historie – místa vzniku, materiály a druhy hraček

Nejméně známou kapitolu díla Libuše Niklové představují malé, většinou pískající postavičky a zvířátka pro nejmenší děti, které tvořila od poloviny 50. do poloviny 60. let pro Gumotex Břeclav, kam po maturitě na Střední uměleckoprůmyslové škole nastoupila jako návrhářka. Mezi ručně malovanými zvířátky a figurkami z pryže a posléze z PVC, které jsou milé na pohled a příjemné na omak, patří svým výtvarným pojetím k neoriginálnějším kolekce postaviček představujících různá povolání (např. Lékař a Zdravotní sestra nebo Motocyklista a Kominík), Figurky navrhla pro celostátní domácí soutěž v roce 1964.

Jméno Niklové je však spjato především s firmou Fatra Napajedla, v níž v letech 1963 až 1981 přivedla na svět dlouhou řadu obdivuhodných hraček, ať už stavebnicových z polyethylenu nebo nafukovacích z měkčeného PVC. Byla nejen talentovanou výtvarnicí ale rovněž autorkou několika důvtipných vynálezů, z nichž měla celkem devět patentováno. Výjimečná je její kolekce deseti ručně malovaných zvířátek s harmonikovým trupem, proslavená především Kocourem (1963), jímž tuto edici designérka zahájila. Měchovou trubici ze splachovací nádržky geniálně proměnila ve varhánkové tělo, které při stlačení vydává zvuk.

Jak sama v roce 1964 napsala: „Jelikož jsou to zvířátka pružná a ohebná, může s nimi dítě napodobovat plížení, protahování, mňoukání tak, jak to odpozoruje v přírodě.“ Velmi populárního Kocoura následoval například Pes Rafan (1965) s varhánkovým čumákem, Lev (1964), u něhož princip harmoniky Niklová použila i na vytvoření jeho hřívý nebo veselá Koza s bradkou (1965). Důvtip těchto polyethylenových hraček spočíval též v jejich skládání na způsob stavebnice.

Z polyethylenu navrhla Libuše Niklová dále též exkluzivní kolekci Jules Verne určenou pro Expo '67 v Montrealu, kde ale bohužel nakonec nebyla představena. Nicméně dva dopravní prostředky z verneovek – kosmická loď Albatros a ponorka Nautilus – se nakonec v menší sérii vyráběly.

V její nekonečně dlouhé řadě nafukovacích objektů pak zauímají zvláštní místo především sedací hračky, z nichž se nejoblíbenějšími mezi dětmi stali Buvol (1971), Slon (1972) a Žirafa (1971). Veselým dětským křesílkům, s nimiž ratolesti mohly snadno pohybovat, dala tvar zvířat, která navíc oživila koulícíma očima a zvukovým efektem díky vloženému pískátku.

Svémi předměty u dětí podněcovala autorka všechny smysly. Jejím velkým tématem se od začátku stala zvířata a pro děti přitažlivé pohádkové postavy Karkulka či Šašek, nebo třeba figurky Hokejisty a Kosmonauta. V oblasti nafukovacích předmětů přirozeně zasáhla též do dětských vodních člunů, kruhů, lehátek a míčů. I v jejich případě přišla s vynalézavými technologickými inovacemi.

Grafická designérka

Libuše Niklová byla rovněž vynikající grafickou designérkou. Vizuální přitažlivost svých objektů dokázala umocnit veselými více či méně stylizovanými potisky a nezapomněla ani na poutavý způsob jejich balení (krásným příkladem jsou obaly rozložených stavebnicových zvířátek s harmonikovým trupem).

Hračky a současnost

V České republice snad není nikdo, kdo by si s hračkami od Niklové v dětství nehrál či aspoň jednu z nich nevlastnil. Staly se též oblíbeným scénickým dekorativním předmětem v českých filmech nebo v tištěných reklamách. Vyrobeno jich bylo skutečně úctyhodné množství, vzhledem ke své křehkosti a značné ohebnosti se jich však jen málo zachovalo v dobrém stavu. Populární Kocour spolu s Buvolem a Slonem, kteří se stali doslova bestsellery společnosti Fatra Napajedla podobně jako řada nafukovacích člunů, jsou dnes stále více vyhledáváni soukromými sběrateli. Velký impuls k tomu dala právě výstava a kniha, jež vzbudily nejen sběratelský a mediální zájem o fenomén hraček Niklové, ale především probudily v mnoha dospělých radostné vzpomínky na vlastní dětské hrátky s těmito dnes již unikáty. Nejedním návštěvníkem výstav v České republice začal přemýšlet, kam se poděla jeho oblíbená Karkulka, Kocour nebo člun Viking. A současná dětská generace pak zcela spontánně zatoužila hračky Niklové také mít. Bohužel Fatra Napajedla již více než deset let hračky kvůli konkurenci čínského trhu nevyrábí. Organizátorům výstavy, společnosti Arbor vitae societas se však ve spolupráci s touto firmou podařilo oživit výjimečnou kolekci nafukovacích sedacích objektů Buvol, Slon a Žirafa a vyrobit jejich sběratelskou reedici podle původních návrhů.

Podobně jako v České republice, tak i v Paříži vytvořil instalaci hraček v jednotlivých vitrínách galerie její syn, umělec Petr Nikl. Pro výstavu též připravil animované filmy s jejími hračkami. O výraznou, hravou grafickou podobu výstavy se opět postarala Zuzana Lednická ze Studia Najbrt, jež je zároveň grafickou designérkou monografie Libuše Niklová, která získala ocenění za Nejkrásnější knihu roku 2010 v kategorii knih o výtvarném umění, obrazových a fotografických publikacích.

Výstavu v Les Arts Décoratifs připravila pražská společnost Arbor vitae societas ve spolupráci s Muzeem dekorativních umění v Paříži.

Projekt se koná pod záštitou ministra kultury Jiřího Bessera a velvyslankyně v Paříži Marie Chatardové.

Doprovodná výstava

Petr Nikl: Dialog s maminkou

28. červen – 10. září 2011

České centrum Paříž, 18 rue Bonaparte, Paříž

Umělecký dialog Petra Nikla s jeho matkou, Libuší Niklovou, proběhne formou výstavy v Českém centru Paříž zároveň s retrospektivní výstavou Plastique ludique v Musée des Arts décoratifs. Známy výtvarník, divadelník a ilustrátor Petr Nikl prostřednictvím obrazů, kreseb a loutek volně navazuje na tvůrčí odkaz své matky. Její dílo je jedním ze základních inspiračních zdrojů Niklovy osobité poetiky.

Na vernisáži bude uveden krátký dokument o životě a tvorbě Petra Nikla: **Rostoprostýzaseklepec** od autorky Hedviky Hlaváčové (FAMU).

KURÁTORKA VÝSTAVY PLASTIQUE LUDIQUE

Tereza Bruthansová, Ph.D. (1971)

Historička umění a designu, pracuje jako nezávislá kurátorka a publicistka. Členka Přípravného výboru Akademie designu ČR udělující ceny Czech Grand Design. Autorka monografie Libuše Niklová a knihy Český design 01, spoluautorka publikace Czech 100 Design Icons. Kurátorkovala řadu výstav v Praze (např. František Vízner – Ateliér, 2011; RADI designers, 2006) a Paříži (např. Paralely – české současné umění, 1997; Adolf Loos: Müllerova vila, 2002). Publikuje v českém i zahraničním tisku. Působí jako konzultantka v oblasti umění a designu.

AUTOR KONCEPCE A INSTALACE VÝSTAVY

Petr Nikl (1960)

Výtvarný umělec, performer, básník, ilustrátor a divadelník. Člen bývalé umělecké skupiny Tvrdohlaví. Autor úspěšného mezinárodního multimedialního projektu Orbis pictus, který v r. 2006 zahájil v Českém centru v Paříži. Právě syn Niklové, pro něhož se její hračky staly jedním ze základních inspiračních zdrojů jeho osobité poetiky, inicioval vůbec první retrospektivní výstavu designérky. Na její počest k ní navíc připravil i souběžnou expozici vlastního díla s ozvěnami maminy tvorby, která se v Paříži uskuteční v Českém centru od poloviny června 2011.

GRAFICKÁ DESIGNÉRKA VÝSTAVY A MONOGRAFIE

Zuzana Lednická (1974)

Přední česká grafická designérka z pražského Studia Najbrt. Absolventka Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze. Nositelka Ceny Czech Grand Design (2007). Věnuje se nejen úpravě publikací, plakátů, ale i výstavní grafice a firemnímu vizuálnímu stylu. Loni vytvořila grafický design Mezinárodního filmového festivalu Karlovy Vary. Zároveň navrhuje objekty a dětské oblečení pro značku Mojemoje, již spoluzaložila.

PRODUCENT

Vladana Rýdlová, Arbor vitae societas

POŘADATEL

ARBOR VITAE SOCIETAS

Společnost Arbor vitae societas byla založena v roce 2007. Od svého založení se věnuje vydávání publikací o výtvarném umění a pořádání výstav. V prestižních galerijních prostorech, počínaje Pražským hradem, Obecním domem v Praze, Galerií hlavního města Prahy, Výstavní síní Mánes, Moravskou galerií v Brně, Galerií Klatovy/Klenová, Galerií moderního umění v Hradci Králové, Galerií výtvarného umění v Náchodě, Muzeem umění Olomouc, Galerií výtvarného umění v Ostravě až po menší regionální galerie, organizuje rozmanité výstavní projekty. Z dlouhého seznamu realizovaných výstav můžeme jmenovat V barvách chorobných. Idea dekadence v českém umění 1880–1914 v Obecním domě v Praze nebo výstavní projekt Bruselský sen – Expo 58. Československá účast na Světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let v Galerii hlavního města Prahy, který byl se svými více než 30.000 návštěvníky druhou nejnavštěvovanější výstavou roku 2008. Své aktivity přesouvá Arbor vitae stále více i do zahraničí, tradičně spolupracuje s Českými centry po celém světě, se Slovenskou národní galerií v Bratislavě. Výstava Dekadence. Bohemian lands 1880 – 1914

probíhala souběžně na bruselské radnici (Hôtel de Ville de Bruxelles) a v namurském Muséé Félicien Rops a byla největší výstavní akcí českého předsednictví v Radě Evropy. Velkou návštěvnost a ocenění za Nejkrásnější knihu roku zaznamenal výstavní projekt a monografie 200 dm³ dechu - Libuše Niklová v Krajské galerii výtvarných umění ve Zlíně, Uměleckoprůmyslovém museu v Praze a v Památníku národního písemnictví. Velkou objevnou výstavu Růžena – Příběh malířky Růženy Zátkové uspořádalo Arbor vitae societas v Císařské konírně Pražského hradu.

ARBOR VITAE SOCIETAS

..taktum

**LES ARTS
DECORATIFS**

MINISTERSTVO
KULTURY

Ambassade de la République Tchèque
à Paris

www.mzv.cz/paris

CENTRE TCHÈQUE

ČESKÉ CENTRUM

FAMU

Plastique ludique

Libuše Niklová (1934-81)

designer de jouets / designérka hraček

9. červen – 6. listopad 2011

Les Arts Décoratifs, 107 rue de Rivoli, Paříž

Petr Nikl: Dialog s maminkou

28. červen – 10. září 2011

České centrum Paříž, 18 rue Bonaparte, Paříž

ARBOR VITAE SOCIETAS

www.arborvitae.eu

info@arborvitae.eu

Daniela Sommerová

daniela.sommerova@arborvitae.eu

+420 725 537 141

Klára Vomáčková

klara.vomackova@arborvitae.eu

+420 725 537 142